

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ХОРТИЦЬКА
НАЦІОНАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА АКАДЕМІЯ»
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
ПРОФІЛАКТИКА АДИКЦІЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ
ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виконала студентка: _____ 4 _____ курсу _____
освітньо-професійна програма Соціальна педагогіка
спеціальність _____ 231 Соціальна робота _____
(шифр і назва спеціальності)

Міхеєва В. А.

(ініціали та прізвище)

Керівник Проректор з наукової роботи, доцент, д. соц. н.
Гордієнко. Н. М.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент Професор кафедри педагогіки та психології
освітньої діяльності Запорізького національного
університету, професор, доктор психологічних
наук, Клопота Є.А.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя – 2020

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота «Профілактика адикцій старшокласників засобами проєктної діяльності» 78 с., 1 рис., 2 табл., 40 джерел, 2 додатки.

Об'єкт дослідження - адиктивна поведінка старшокласників.

Предмет дослідження - організаційно-методичні засади профілактики адитивної поведінки старшокласників в процесі соціально-педагогічного проєктування.

Методи дослідження: аналіз, систематизація, узагальнення, опитування, констатувальний експеримент, кількісний та якісний аналіз результатів дослідження.

У роботі розглядається проблема профілактики адикцій засобами проєктної діяльності.

Сучасний період розвитку українського суспільства характеризується кризовими явищами в багатьох сферах соціального життя. Проблема адикцій старшокласників набуває особливої значущості у стрімкому поширенні технологій і зростанні доступності до заборонених речей. Бурхливі зміни у всіх сферах життя суспільства впливають на психіку та емоційний стан старшокласників. Це, в свою чергу, призводить до різного роду залежностей, таких як алкоголізм, наркоманія, інтернет-залежність та інші. Саме тому представляється актуальним і доцільним здійснення наукового дослідження.

АДИКЦІЯ, АДИКТИВНА ПОВЕДІНКА, СТАРШОКЛАСНИКИ, ПРОЄКТ, ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний період розвитку українського суспільства характеризується кризовими явищами в багатьох сферах соціального життя. Проблема адикцій старшокласників набуває особливої значущості у стрімкому поширенні технологій і зростанні доступності до заборонених речей. Бурхливі зміни у всіх сферах життя суспільства впливають на психіку та емоційний стан старшокласників. Це, в свою чергу, призводить до різного роду залежностей, таких як алкоголізм, наркоманія, інтернет-залежність та інші.

Дослідженням адиктивної поведінки займалися Л. Сідак, Ц. Короленко, Г. Золотова, О. Клочко та ін. Дослідженням психологічних аспектів залежностей займалися А. Айвазова, Л. Вольнова, Ю. Клейберг, А. Ложкин та ін.

Поширеність адиктивної поведінки серед старшокласників є, на сьогоднішній день, однією з найсерйозніших соціальних проблем. Адиктивна поведінка характеризується тим, що людина намагається втекти від реальності і частіше за все робить це за допомогою вживання речовин, які діють на психіку, або фіксації уваги на таких видах діяльності, які підтримують інтенсивні емоції [17, с. 10].

Особливо проблема адиктивної поведінки є актуальною для старшокласників, оскільки у цьому віці особистість є об'єктом впливу різних соціальних чинників. Старшокласники намагаються знайти сенс життя, шлях розвитку власного «Я», прагнуть до самовизначення. Вони намагаються здобути авторитет серед однолітків, або принаймні у своїй компанії, що є одним із факторів схильності до адиктивної поведінки. Також у цьому віці може спостерігатися егоцентризм, тобто, зацікленість на власних переживаннях. Егоцентризм проявляються у тому, що старшокласники намагаються звернути на себе увагу, при цьому багато хто з них, намагаються це зробити через прояв адиктивної поведінки.

Можна констатувати, що досить велика кількість старшокласників проявляють такі особистісні риси характеру, як дратівливість, упертість, негативне сприйняття дійсності, корисливість та жорстокість. Часто розвиток таких негативних рис старшокласників ускладнюється педагогічно неправильною позицією батьків. Постійний контроль, або, навпаки, відчужене ставлення з боку батьків до своєї дитини ще більше сприяють формуванню схильності до різного роду залежностей. Через це окремі старшокласники надають перевагу віртуальному життю, дехто – алкоголю та іншим психоактивним речовинам. Рівень напруженості у суспільстві, збільшення тиску реклами, негативний вплив компанії, доступність психоактивних речовин – все це є впливовими чинниками виникнення адиктивної поведінки. Тому існує потреба у профілактиці адиктивних проявів у поведінці старшокласників.

Проблему адикцій можна ефективно вирішити за допомогою розробки спеціалізованих програм, спеціально організованої інформаційно-просвітницької, виховної, тренінгової роботи, а також у процесі проєктної діяльності соціально-педагогічного спрямування. Тренінгова робота допомагає учням в адаптації до навколишніх умов життя, підвищенні мотивації до здорового способу життя, пошуку та реалізації оптимальної моделі поведінки. Спеціалізовані програми передбачають використання різних методів подачі інформації, засвоєння знань, створення навичок відмови від ризикованих пропозицій. Інформаційно-просвітницька та виховна робота допомагає оптимізації соціально-педагогічного клімату в колективі та усвідомленні учнями важливості інформації з питань адитивної поведінки.

Одним з ефективних засобів профілактики адикцій можна назвати проєктну діяльність, участь у якій стимулює інтерес старшокласників до певних проблем, що передбачає оволодіння необхідними знаннями. І саме через проєктну діяльність, яка спрямована на вирішення однієї або декількох проблем, соціальному педагогу вдається продемонструвати можливості практичного застосування отриманих знань.

В контексті вищезазначеного можна констатувати актуальність теми бакалаврської роботи: «Профілактика адикцій старшокласників засобами проєктної діяльності».

Об'єкт дослідження: адиктивна поведінка старшокласників.

Предмет дослідження: організаційно-методичні засади профілактики адиктивної поведінки старшокласників в процесі соціально-педагогічного проєктування.

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності профілактики адикцій у старшокласників засобами проєктної діяльності.

Завдання:

- 1) проаналізувати соціально-педагогічну та психолого-педагогічну літературу з проблеми профілактики адикцій у старшокласників засобами проєктної діяльності;
- 2) визначити рівень схильності старшокласників до адитивної поведінки;
- 3) розробити соціально-педагогічний проєкт, спрямований на профілактику адикцій у старшокласників;

Методи: аналіз, систематизація, узагальнення, опитування, констатувальний експеримент, кількісний та якісний аналіз результатів дослідження.

Категорія досліджуваних осіб: 25 учнів 10-11 класів Запорізької загальноосвітньої школи № 61 I-III ступенів Запорізької міської ради.

Структура. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 78 сторінок, з яких основний текст – 41 сторінка.

ВИСНОВКИ

Відповідно до мети та визначених завдань бакалаврської роботи було сформульовано наступні висновки:

1. Аналіз соціально-педагогічної та психолого-педагогічної літератури показав що, проблема адикцій є актуальною серед старшокласників, оскільки цей вік характеризується появою нових соціальних ролей та інтересів, які вимагають більше відповідальності та самостійності з боку особистості. В цей віковий період повинні сформуватися нові форми адаптації і розвитку, нові механізми стресостійкості. Це може викликати адаптивність чи дезадаптивність в соціальному середовищі, схильність або стійкість до психосоціальних розладів, в тому числі адиктивної поведінки. До вживання наркотичних речовин та алкоголю старшокласників підштовхують мотиви, які пов'язані з відсутністю життєвого досвіду та знань.

За допомогою проєктної діяльності старшокласникам можна надати необхідні знання з проблеми адикцій у молодіжному середовищі. Під час проєкту учні не лише самостійно отримують знання з означеної проблеми, а також навчаються самостійно презентувати результати своєї роботи, що допомагає розвивати комунікативні навички. Проєктна діяльність допомагає старшокласникам в успішній самореалізації серед референтної групи однолітків. Ситуації успіху від успішної самопрезентації, на етапі захисту проєкту, мають важливий психолого-педагогічний ефект. Також проєктна діяльність сприяє більш свідомому ставленню старшокласників до самостійно знайденої інформації та даних, представлених однолітками (за принципом «рівний-рівному», що знімає бар'єри «педагог-учень»). Робота над проєктом забирає багато вільного часу у старшокласників, але вони навчаються правильно його розподіляти, що і є основою для профілактики адикцій.

2. В процесі дослідження адикцій старшокласників було використано методикку діагностики схильності до тринадцяти видів залежностей Г. Лозової. Дослідження рівня схильності до адиктивної поведінки проводилося з учнями

Запорізької загальноосвітньої школи № 61 I-III ступенів Запорізької міської ради 15-16 років (25 учнів). Аналіз результатів виявив, що середній рівень схильності до адиктивної поведінки мають 72 % старшокласників, а низький рівень – 28 % старшокласників. Також варто враховувати високий рівень схильності до таких видів залежності як: залежність від кохання (32 %), харчова залежність (12 %), релігійна залежність (4 %), залежність від ліків (4 %), залежність від здорового способу життя (4 %). Результати діагностування старшокласників засвідчують необхідність проведення систематичної та цілеспрямованої діяльності щодо профілактики адикцій. Таким видом діяльності виступає проєктна діяльність.

3. З метою профілактики адикцій старшокласників було розроблено проєкт «Скажи «Ні» залежності», спрямований на формування в учнів навичок відмови від шкідливих речовин, формування мотивації на ведення здорового способу життя, актуалізацію знань про сутність адиктивної поведінки, причини її виникнення та шляхи розв'язання.

На першому етапі проєктної роботи передбачено проведення загальних зборів учнів та створення робочих груп, створення умов для мотивації учнів до проєктної діяльності.

Другий етап проєкту передбачає проведення першого заняття, для того щоб повідомити учасникам мету та основні завдання проєкту.

На третьому етапі має відбутися реалізація основних завдань проєкту, за допомогою проведення серії занять «Ефективні якості та вміння у боротьбі із залежною поведінкою» та розробки інформаційних пам'яток, плакатів та буклетів на тему: «Молодь проти залежної поведінки».

Четвертий етап проєкту спрямований на презентацію дослідницьких завдань і розроблених інформаційних пам'яток, буклетів та плакатів, а також оформлення портфоліо проєкту.

Останній п'ятий етап передбачає обговорення з учасниками проєкту його результатів, переваг та недоліків.

В процесі реалізації проєкту мають бути виконані такі завдання: актуалізація уваги учнів на проблемі адиктивної поведінки в молодіжному середовищі; організація серії зустрічей з психологом, спрямованих на аналіз сутності адиктивної поведінки, причини її виникнення та шляхи розв'язання; проведення серії занять на тему: «Ефективні якості та вміння у боротьбі із залежною поведінкою»; розробка інформаційних пам'яток, плакатів та буклетів на тему: «Молодь проти залежної поведінки»; проведення підсумкової презентації результатів проєктної діяльності на тему: «Скажи «Ні» залежності».

4. Разом з цим варто зауважити, що, на повну розробку теми ми не претендуємо, але в подальшому планується продовжити роботу за даною темою, приділивши увагу експериментальній перевірці розробленого соціально-педагогічного проєкту, більш широкому використанню методів анкетування та інтерв'ювання для виявлення психологічних особливостей і соціальної ситуації розвитку старшокласників, схильних до адиктивної залежності, дослідженню сучасних соціально-педагогічних технологій корекційної роботи з учнями, які виявляють стійку адиктивну поведінку.